

Агенція з питань
виконання рішень

Приватне провадження 2024:

ефективне виконання судових рішень в умовах війни

Негативний вплив правових позицій ВС на ефективність примусового виконання

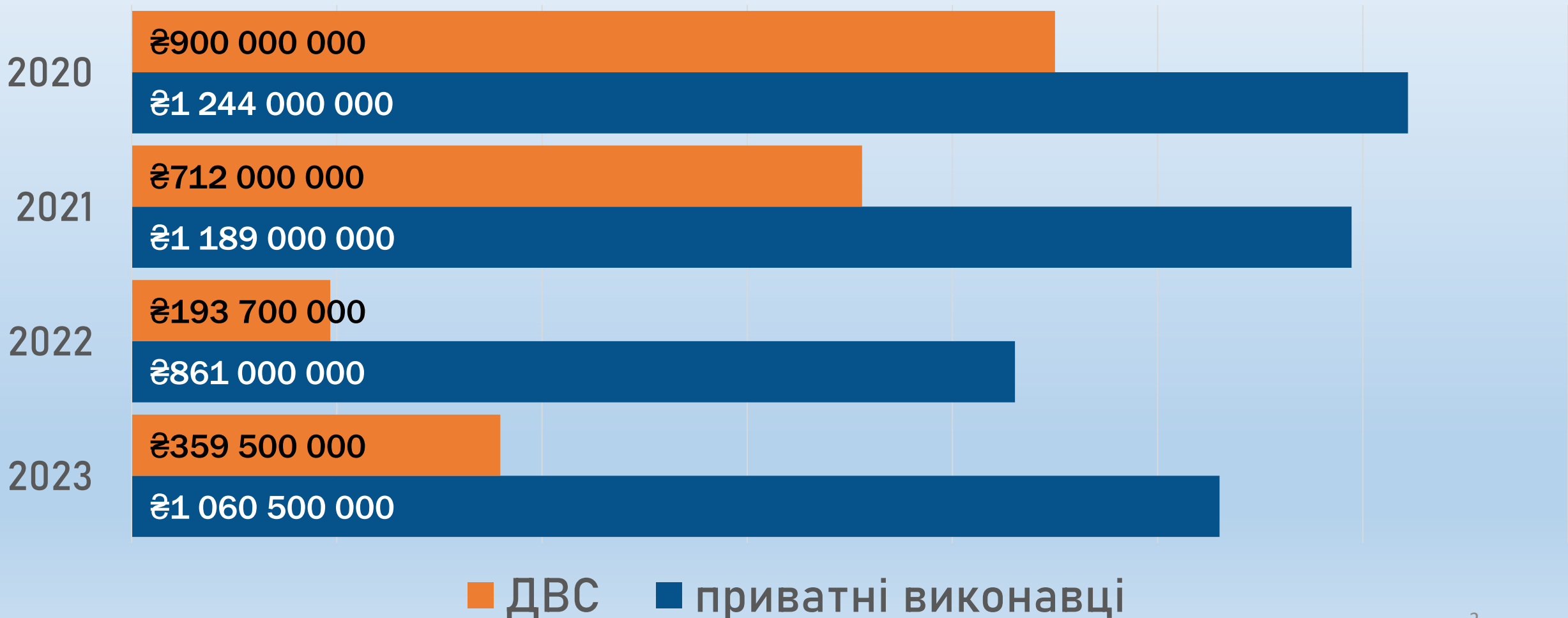
Анатолій ТЕЛЯВСЬКИЙ

приватний виконавець

м. Києва

ПОЗИТИВНА СТАТИСТИКА: СТЯГНУТО КОШТІВ за рахунок реалізації майна у гривнях (офіційні показники ДП СЕТАМ)

! КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ !

Поділ майна у виконавчому провадженні, що унеможлиблює звернення стягнення на нього або слугує підставою до скасування торгів, які вже відбулися

Негативна судова практика щодо стягнення коштів з приватного виконавця в порядку реституції у зв'язку із судовим визнанням торгів недійсними

**ДЕ
МЕЖА?**

**захист прав
співвласника**

**зловживання
зі сторони
боржника**

Проблема поділу майна у виконавчому провадженні, що унеможлиблює звернення стягнення на нього або слугує підставою до скасування торгів, які вже відбулися

- **поділ боргових зобов'язань подружжя набутих у шлюбі, має бути невід'ємною частиною вирішення питання про поділ майна такого подружжя**
- **у разі відсутності вимоги про поділ зобов'язань подружжя, а не лише майна, – суд обмежений, з урахуванням принципу диспозитивності, в можливості об'єктивно та справедливо вирішити питання про поділ майна подружжя, визначити частку боржника у такому майні, що суперечить нормі права, закріпленій у ч. 1 ст. 2 ЦПК України.**
- **ця категорія справ може мати складнощі в частині визначення частки боржника на неподільну річ, особливо рухоме майно**

Верховний Суд у постанові від 03.04.2019 у справі № 726/831/15-ц надав правовий висновок:

поділ майна подружжя не може використовуватися учасниками цивільного обороту для уникнення сплати боргу боржником або виконання судового рішення про стягнення боргу.

З іншого боку, Верховний Суд сформував правовий висновок, всупереч ч. 5 ст. 12 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»:

не дивлячись на наявність реєстрації права власності виключно за боржником (державний реєстр передбачає можливість реєстрації права сумісної власності), відкритого виконавчого провадження зі стягнення заборгованості з боржника - одного з подружжя, це не є перешкодою для поділу майна подружжя та реалізації безумовного права одного з такого подружжя, навіть за наявності запису в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно про право власності виключно за одним з такого подружжя

(постанова Верховного Суду від 01.04.2020 у справі № 462/518/18).

Верховний Суд у своїх правових висновках наголошував на необхідності також

поділу спільних боргів подружжя при поділі майна та солідарній відповідальності подружжя, як це вказано у постанові від 13.03.2019 у справі № 490/6024/16-ц чи від 30.06.2020 у справі №638/18231/15-ц.

Прогресивним у цих правовідносинах є правовий висновок Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду, викладений у постанові від 11.12.2023 у справі № 463/13099/21 згідно з яким:

у разі якщо боржник не повідомив виконавця та/або кредитора (стягувача) про правовий режим спільної часткової власності на рухому неподільну річ і відбулося звернення стягнення на рухому неподільну річ (продаж на торгах, передача стягувану), то права та інтереси іншого співвласника (-ів), який (які) не є боржником (-ами), у спільній частковій власності на рухому неподільну річ мають захищатися шляхом виплати компенсації від недобросовісного співвласника-боржника, який не повідомив виконавця та/або кредитора (стягувача) про наявність правового режиму спільної часткової власності на рухому неподільну річ.

(головуючий суддя: Крат В. І., судді-учасники колегії: Грушицький А. І., Гулько Б. І., Луспенник Д. Д., Погрібний С. О., Фаловська І. М., Червинська М. Є.).

Приклад з практики: справа № 755/10177/20

Судом розглядався спір щодо поділу майна подружжя та визнання права спільної сумісної власності

Результат:

визнання проведених торгів НЕДІЙСНИМИ

Негативна судова практика щодо стягнення коштів з приватного виконавця в порядку реституції у зв'язку з визнанням судом торгів недійсними

- ! Найбільш поширеними ситуаціями коли в судовому порядку визнають недійсними:**
- ! виконавець під час звернення стягнення наче б то не перевірів що майно яке зареєстровано на боржнику має режим спільної власності**
- ! визнання виконавчого документа таким що не підлягає виконанню**
- ! визнання неправомірних дій виконавця щодо визначення вартості описаного та арештованого майна боржника (скасування звіту СОД щодо вартості)**

Визначаючи правову природу правочину з реалізації майна боржника, виходимо з того, що:

- купівля-продаж майна, на яке звернено стягнення, є частиною тривалої процедури реалізації майна боржника;
- на правочин з реалізації майна, на яке звернено стягнення, не поширюється свобода договору (ст. 627 ЦК України);
- виконавець – **державний** чи **приватний** – здійснює примусове виконання рішення юрисдикційного органу щодо боржника – власника майна, яке підлягає реалізації

За ст. 658 ЦК України **право продажу товару**, крім випадків примусового продажу та інших випадків, встановлених законом, належить **власникові товару**.

Якщо продавець товару не є його власником, покупець набуває право власності лише у випадку, якщо власник не має права вимагати його повернення.

Примусовий продаж може мати місце згідно зі спеціальною вказівкою закону, **незалежно від волі власника**.

Тому примусовий продаж майна науковці відносять до **обмежень права власності**, оскільки за наведених умов власник вже не реалізує свої правомочності на власний розсуд, це не залежить від його волі.

18.11.2015 р. судовою палатою у цивільних справах Верховного Суду у справі № 6-1884цс 15, у складі головуючого судді – Я.М. Романюка, суддів: В.І. Гуменюка, Л.І. Охрімчук, А.Г. Яреми, Н.П. Лященко, Ю.Л. Сеніна було ухвалено рішення, яке стало одним із перших у цій сфері правозастосування та **визначило вектор розвитку судової практики на наступні роки.**

Верховний Суд визначив, що:

- покупцем за укладеним за результатами торгів договором купівлі-продажу є переможець торгів;
- продавцем, є Залізничне ВДВС ЛМУЮ.

Тому саме з Залізничною ВДВС ЛМУЮ як з продавця арештованого майна, реалізованого на прилюдних торгах, на користь покупця слід стягнути 162 541 грн. в порядку застосування реституції, а не з ОСОБА 7, яка не є стороною цього договору.

Примусова реалізація арештованого майна у виконавчому провадженні має **істотні відмінності від цивільно-правового договору купівлі-продажу**, оскільки:

- **приватний виконавець не набуває права власності** на кошти, сплачені внаслідок придбання з публічних торгів арештованого майна і кінцевим бенефіціаром, за вирахуванням основної винагороди приватного виконавця чи виконавчого збору ДВС, є саме стягувач у виконавчому провадженні;
- реалізація майна, право власності на яке належить боржнику, відбувається **в адміністративному (примусовому) порядку** без дотримання вимог ст. 203 ЦК України, особливо за відсутності вільного волевиявлення власника такого майна.

Виконавець є посередником між стягувачем та покупцем з електронних торгів, що забезпечує в установленому законом порядку реалізацію майна боржника.

Водночас, у зв'язку з ототожненням Верховним Судом статусу виконавця при реалізації арештованого майна з правовим статусом продавця у цивільному договорі купівлі-продажу, виконавець несе необґрунтовані ризики застосування реституції при визнанні недійсними електронних торгів, шляхом зобов'язання виконавця повернути кошти покупцеві, сплачені покупцем за придбане майно.

Як наслідок, протягом 2018-2020 рр. судами було ухвалено **значну кількість фактично несправедливих рішень** у справах з оскарження електронних торгів, у яких суди, власне, вбачали належним способом захисту прав покупця реалізованого з публічних електронних торгів майна саме реституцію шляхом стягнення вартості сплаченого майна з приватного виконавця / органу ДВС.

Приклади такого неправильного правозастосування постанови ВС:

1. від 07 травня 2018 року у справі № 487/9521/14-ц
2. від 23 січня 2019 року у справі № 487/7131/15-ц
3. від 27 березня 2019 року у справі № 165/711/16-ц
4. від 29 травня 2019 року у справі № 757/42443/16-ц
5. від 19 серпня 2019 року у справі № 750/10893/16-ц
6. від 18 вересня 2019 року у справі № 686/9405/15-ц
7. від 20 листопада 2019 року у справі № 185/259/16-ц
8. від 13 травня 2020 року у справі № 522/21440/17
9. від 12 червня 2020 року у справі № 906/775/17
10. від 15 липня 2020 року у справі № 524/4284/17
11. від 12 серпня 2020 року у справі № 640/3799/17
12. від 11 листопада 2020 року у справі № 712/9/17-ц

та інші...

КЛЮЧОВИЙ ВИСНОВОК

Вищевикладений підхід Верховного Суду до вирішення питання застосування правових наслідків визнання недійсними електронних торгів є хибним та потребує роботи над формуванням альтернативних ефективних шляхів вирішення вказаної правової проблеми.

